

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Тамара Полонська,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна,

e-mail: Polonska@gmail.com

У статті аналізується сутність і роль оцінювання навчальних досягнень учнів сучасної початкової школи з предмета «іноземна мова» у контексті компетентнісного підходу та відповідно до вимог Нової української школи. Зокрема, йдеться про перехід від оцінювання результатів навчальної діяльності школярів до оцінювання процесу навчання і поступу кожного учня, сформованості предметних і ключових компетентностей та особистих досягнень школярів. Значну увагу приділено формувальному оцінюванню, яке знайшло своє відображення в Державному стандарті початкової освіти, Типовій освітній програмі для закладів загальної середньої освіти та інших нормативних документах. Виокремлено та проаналізовано окремі технології формувального оцінювання (самооцінювання, взаємооцінювання, мовне портфоліо тощо), наведено приклади їх реалізації на уроках іноземної мови. Схарактеризовано загальні й конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності (компетентності) учнів початкової школи та орієнтовні параметри для їх оцінювання.

Ключові слова: компетентнісний підхід, іноземні мови, оцінювання, навчальні досягнення, учні початкової школи.

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід, один з основних елементів Нової української школи, передбачає спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток предметних і ключових компетентностей особистості, необхідних для її успішної самореалізації в суспільстві. Проте компетентності не суперечать знанням, умінням і навичкам, а передбачають здатність осмислено їх використовувати. Завдання сучасної школи полягає в тому, щоб не лише дати учням знання і навички, необхідні у XXI столітті, а й навчити застосовувати їх у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях.

Упровадження компетентнісного підходу неможливе без адекватних змін в оцінюванні навчальних досягнень учнів. Тому одним із важливих напрямів освітньої реформи є створення такої системи оцінювання, яка має заохочувати учнів молодшого шкільного віку до навчання та досягнення кращих результатів, оцінювати їхній поступ і компетентності, а не лише кінцевий результат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Проблема оцінювання навчальних досягнень учнів з іноземних мов* у закладах загальної середньої освіти постійно перебуває в полі зору вчених. Зокрема, ними висвітлюються такі аспекти: *критерії оцінювання* (В. А. Бабюк, Н. Г. Вартанова, М. Я. Креєр); *види оцінювання* (І. О. Зимня, В. О. Коккота, О. О. Коломінова, р. П. Мільруд, С. Ю. Ніколаєва, О. П. Петрашук, J. Alderson, A. Palmer, J. Woller); *критеріальне оцінювання* (Е. А. Безукладников, А. А. Вертянова, Б. А. Жигальов, О. О. Коваленко, А. А. Красноторова, Б. О. Крузе); *альтернативні методи оцінювання* (М. В. Клименко, Ю. Е. Лавриш, А. В. Матієнко, З. М. Никитенко, Ю. І. Семенова, О. А. Сухенко, J. Brown, T. Dikli, J. Herman, T. Hudson, S. Worley); *компетентнісний підхід в оцінюванні* (О. Л. Башманівський, О. В. Каданер, М. В. Коваленко, О. В. Пашкевич) тощо.

Що стосується останнього аспекту, то основна увага дослідниками приділяється здебільшого порівнянню понять «компетенція» і «компетентність» та характеристиці інструментарію їх вимірювання й оцінювання (портфоліо, тести, проекти, кейси тощо). Ми не знайшли жодної публікації, присвяченої питанню оцінювання навчальних досягнень учнів сучасної початкової школи з іноземних мов відповідно до вимог нових нормативних документів, зокрема Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти і Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти [6; 3; 8].

Мета статті: розкрити сутність і роль оцінювання навчальних досягнень учнів молодшого шкільного віку в контексті компетентнісного підходу та відповідно до вимог Нової української школи; виокремити й проаналізувати окремі технології формування оцінювання на уроках іноземної мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Нинішня система оцінювання учнів упродовж багатьох років формувалася в рамках знанневої парадигми освіти і тому відображає результат засвоєння ними знань, а не процес, що не відповідає повною мірою сучасним вимогам компетентнісного підходу. У педагогічній літературі неодноразово наголошувалося на необхідності переходу від парадигми оцінювання досягнень учнів за знаннями, уміннями й навичками до оцінювання рівня сформованості їхніх ключових компетентностей. Окрім ключових компетентностей, компетентнісний підхід має формувати і так звані *соціальні компетентності* або м'які навички: висловлювати свою думку, критично мислити, конструктивно виражати свої емоції та керувати ними, уміти працювати в команді, розв'язувати складні проблеми, пропонувати нові ідеї, брати на себе відповідальність за свої дії тощо. М'які або гнучкі навички (soft skills) визнано у світі необхідним складником сучасної освіти,

оскільки вважається, що успішною у XXI столітті може бути та людина, яка володіє цими навичками. Відповідно до вимог Нової української школи (НУШ) ці навички також підлягають обов'язковому оцінюванню в початковій школі.

У нормативних документах МОН України *оцінювання* зазвичай визначається як процес встановлення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом предмета відповідно до вимог чинних навчальних програм. Сучасне визначення вітчизняних педагогів, є, на наш погляд, повнішим, конкретнішим і базується на компетентнісному підході: «Оцінювання — процес, що визначає рівень досягнутих навчальних успіхів і містить два компоненти: оцінювання як процес, що відбувається на всіх етапах навчання, і бал, що фіксує підсумки перевірки знань, умінь, навичок і компетентностей» [7, с. 70–71].

Проблема оцінювання учнів початкової школи на уроках іноземної мови заслуговує на особливу увагу. Як зазначає відомий психолог Б. Г. Ананьєв, оцінку можна розглядати з різних позицій: а) *орієнтувальної*, що впливає на розумову роботу учня і сприяє усвідомленню ним процесу цієї роботи та розумінню власних знань; б) *стимульовальної*, що впливає на афективно-вольову сферу через переживання успіху або невдачі, формування домагань і намірів, учинків або стосунків. Завдяки цьому оцінка впливає і на інтелектуальну, і на афективно-вольову сфери, тобто на особистість учня в цілому [2, с. 183]. При цьому під «оцінкою» учений розуміє не лише оцінку-бал, але й оцінні судження педагога, які він висловлює під час уроку.

Отже, якщо вчитель ставить перед собою завдання оцінити рівень знань класу в цілому або окремого учня зокрема, порівняти цей рівень із заданим еталоном, то найзручніше і найпростіше виразити це в оцінках-балах. Якщо ж перед учителем стоїть інше завдання — знайти недоліки в засвоєні вивченого матеріалу, намітити систему заходів щодо їх усунення, то достатньо якісно охарактеризувати відповідь учня, зазначивши його позитивні і негативні сторони; оцінка в балах зовсім не обов'язкова. У будь-якому разі педагог має бути гарним психологом, здатним передбачити всі позитивні й негативні наслідки оцінювання, його виховного ефекту.

З 1 вересня 2018 року стартував проект «Нова українська школа»: усі першокласники України почали навчатися за новим Державним стандартом початкової освіти, який рекомендує впроваджувати формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів і визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти [3].

Навчальні досягнення здобувачів у 1–2 класах підлягають вербальному, формульовальному оцінюванню, у 3–4 — формульовальному та підсумковому (бальному) оцінюванню. Зважаючи на те, що реформа початкової освіти триває лише другий рік і основна увага приділяється першому циклу початкової освіти, ми також більше зосередимося на питанні оцінюванню учнів 1–2 класів.

Більшість західних і вітчизняних дослідників (Г. Б. Голуб, М. О. Пінська, І. С. Фішман, І. М. Улановська, В. Bloom, К. Cauley, J. McMillan, L. Shepard., М. Scriven, D. Wiliam)

трактують *формувальне оцінювання* як оцінювання для навчання (*Assessment for Learning*), яке будується на основі співпраці між учителем й учнями, де учень виступає рівноправним учасником, суб'єктом навчального процесу й оцінювання.

Слід зазначити, що формувальне оцінювання не є новим явищем в освіті. До реформи освіти 2018 оцінювання в українських школах виконувало частину функції формувального, але таке оцінювання перетворювалося нерідко в самоціль і реалізовувалося на рівні лише фіксації знання-незнання, уміння-невміння та накопичення оцінок-балів у класному журналі. При компетентнісному підході мета формувального оцінювання полягає не в констатації рівня досягнутого результату навчання, а в оцінюванні насамперед його процесу та поступу кожного учня з метою внесення змін у навчальний процес у разі потреби. Крім того, формувальне оцінювання дозволяє учням усвідомлювати та відстежувати власний прогрес і планувати подальші кроки за допомогою вчителя.

Британські дослідники П. Блек і Д. Вільям, проаналізувавши значний масив досліджень і публікацій про вплив формувального оцінювання на результати навчальних досягнень учнів, прийшли до висновку, що впровадження цього виду оцінювання призводить до вагомих результатів навчання. Розгляд цього питання і свої міркування вони представили у праці «Усередині чорного ящика: підвищення стандартів за допомогою оцінювання класу» (*під чорним ящиком мається на увазі клас, тобто приміщення для навчання разом з учнями*), у якій виокремили такі компоненти успішного застосування формувального оцінювання: дійовий зворотний зв'язок між учнями і вчителем; ефективне навчання шляхом активної участі учнів у процесі власного учіння; коректування вчителем навчання з урахуванням результатів оцінювання; вплив оцінювання на мотивацію і самооцінювання учнів, які, у свою чергу, мають неабиякий вплив на навчання; уміння учнів оцінювати свої знання самостійно [9].

Алгоритм діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання в першому класі, запропонований МОН України, не протирічить зазначеним вище компонентам, а в дечому й доповнює їх:

1. Формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей.
2. Забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання.
3. Ознайомлення учнів із критеріями оцінювання.
4. Забезпечення можливості й уміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія).
5. Корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання [5].

Отже, у сучасній школі загальна мета оцінювання перестає бути лише інструментом оцінювання успішності учня, а стає також засобом навчання для вчителя. Роль педагога змінюється, навчальний процес будується на основі співпраці між усіма його учасниками — учнями й учителем.

Для вимірювання рівня засвоєння навчального матеріалу, поступу учня у процесі пізнання використовуються різні **техніки формувального оцінювання**. Розглянемо окремі з них, які доцільно, на нашу думку, застосовувати на уроках іноземної мови в початкових класах.

- **Associations** (Асоціації): учні пишуть свої асоціації, пов'язані з темою, що вивчається (наприклад, «*Школа та шкільне життя*»), на невеликому аркуші паперу або на дошці, тим самим повторюючи засвоєний лексичний матеріал, а також застосовуючи його у процесі вивчення нової теми. Якщо, у 1-му класі ця тема асоціюється зі словами *a pen, a pencil, a book, a bag, a pencil-box* тощо, які учні можуть просто озвучувати, то в 4-му класі лексика розширюється й ускладнюється: *an eraser, a ruler, a copybook, glue, a school uniform, a favourite subject, a classmate, English, Ukrainian, German, French, Music, Math, Art* тощо.

- **Sorting** (Сортування): учням пропонуються слова з різних тем у довільному порядку (наприклад: *desk, school, flat, sister, dog, hobby, bed, friend* тощо). Вони мають розподілити їх за окремими темами, озвучити або написати (теми: «Школа», «Родина», «Відпочинок», «Помешкання»).

- **Know-Want to Learn-Learned** (Знаю-Цікавлюсь-Дізнався/лась): учням пропонується заповнити відповідну таблицю: у першому стовпчику записати *те, що вони знають з теми*, у другому — *що хотіли б дізнатися*, у третьому — *відзначити, чи були з'ясовані питання/моменти, які їх цікавили*.

- **Scale** (шкала). На полях зошита учень/учениця креслить шкалу і відзначає хрестиком (+) або галочкою (✓) рівень виконання, на його/її думку, роботи: внизу — *не впорався/впоралась*; посередині — *впорався/впоралась, але виникли проблеми*; вгорі — *усе вийшло*. Під час перевірки вчитель обводить хрестик або галочку, якщо погоджується з оцінкою учня/учениці, або малює свій, якщо не згоден.

Що стосується **вербальної характеристики** знань, навичок і вмій учнів, то вона зумовлена тим, що в дітей ще недостатньо сформовані пізнавальні процеси, мовлення, саморегуляція, що впливає на рівень засвоєння знань, які вчитель змушений оцінювати низькими балами. Учні молодшого шкільного віку, особливо 1–2 класів, ще не спроможні відокремити негативні результати своїх дій і вчинків від власної позитивної оцінки. Краще, наприклад, учителю сказати: «Я задоволений/а тим, як ти виконав/ла завдання; написав/ла літеру», ніж «Молодець!», оскільки в першому випадку оцінюється те, що виконав учень/учениця, а в другому — його/її особистість. Замість «Гарна ідея» можна сказати: «Ідея цікава. Ти багато дізнався/лась про життя своїх однолітків в Англії/Франції/Іспанії/ Німеччині. А що ще ти хочеш про них довідатись?».

Важливим аспектом оцінювання в першому класі є його спрямованість на **відстеження індивідуальних досягнень** кожної дитини, не порівнюючи їх з досягненнями інших. Тому замість «Твоя вітальна листівка до закордонного ровесника краща, ніж у Романа/Олени» доречно сказати: «Ти старанно попрацював/ла

над виконанням завдання, доповнивши його власними малюнками, фотографіями і підписами англійською/німецькою/французькою/ іспанською мовою». Мотивація дітей зростає, коли вони бачать, що вчитель цікавиться їхньою роботою та спрямовує їх на краще її виконання. Орієнтуючись на критерії педагога, у дітей формуються свої суб'єктивні критерії самооцінювання: «Ось як потрібно розповідати/читати/писати, щоб отримати гарну похвалу/оцінку».

Окрім того, учні 1–2 класів ще не спроможні відрізнити оцінку за виконання ними окремого завдання від оцінювання себе в цілому. Тому, наприклад, слова: «Ти виконав/ла це погано» вони розуміють буквально так: «Ти поганий/на», розцінюючи їх як прояв негативного ставлення до себе з боку вчителя.

Ураховуючи цю вікову особливість школярів, доцільно, на наш погляд, використовувати систему змістовних оцінок, розроблену Ш. О. Амонашвілі, основними характеристиками якої є: а) доброзичливе ставлення до учня як до особистості; б) позитивне ставлення до зусиль учня, котрі спрямовано на виконання завдання, навіть якщо ці зусилля не дали позитивного результату; в) конкретний аналіз труднощів, що постали перед учнем, і допущених ним помилок; г) конкретні вказівки про те, як покращити досягнутий результат [1]. Варто зазначити, що останні два пункти не є предметом розгляду в першому класі, але вони стають актуальними, починаючи вже з другого класу.

Підсумкове/завершальне оцінювання використовується для узагальнення (підведення підсумків) на тому чи іншому етапі навчання. Якщо метою формувального оцінювання є підвищення якості навчання, то підсумкове оцінювання має на меті оцінити цю якість. Підсумкове оцінювання з іноземної мови в початковій школі здійснюється за тему, семестр, рік. У першому класі таке оцінювання передбачено лише в кінці навчального року і проводиться воно для визначення освітніх завдань щодо реалізації індивідуального підходу до дитини у процесі подальшого навчання.

Усі види оцінювання, а особливо формувальне, передбачають використання певних критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, затверджених МОН України.

Критерієм оцінки знань, умінь і навичок учнів є точно обрана величина, яка виступає вимірником досягнень учнів відповідно до певних об'єктів оцінювання. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів визначають загальні підходи до виявлення рівня їхніх навчальних досягнень і встановлюють відповідність між вимогами до знань, навичок і умінь та показником оцінки в балах (від 1 до 12) відповідно до інтегрованих **рівнів навчальних досягнень**: початкового (1–3 бали), середнього (4–6 балів), достатнього (7–9 балів), високого (10–12 балів).

Для прикладу порівняємо орієнтовні вимоги до умінь і навичок учнів початкової школи зі сприймання на слух (аудіювання) на початку кожного рівня навчальних досягнень.

Початковий рівень (1 бал): *Учень/учениця розпізнає на слух найбільш поширені слова в мовленні, яке звучить в уповільненому темпі.*

Середній рівень (4 бали): *Учень/учениця розпізнає на слух прості речення, фрази та мовленнєві зразки, що звучать в нормальному темпі. В основному розуміє зміст прослуханого тексту, в якому використано знайомий мовний матеріал.*

Достатній рівень (7 балів): *Учень/учениця розуміє основний зміст поданих у нормальному темпі текстів, побудованих на вивченому мовному матеріалі, які містять певну кількість незнайомих слів, про значення яких можна здогадатися, сприймає більшу частину необхідної інформації, надану у вигляді оціночних суджень, опису, аргументації.*

Високий рівень (10 балів): *Учень/учениця розуміє основний зміст мовлення, яке може містити певну кількість незнайомих слів, про значення яких можна здогадатися, а також основний зміст чітких повідомлень різного рівня складності.*

Таким чином, кожний наступний рівень навчальних досягнень вбирає в себе вимоги до попереднього, а також додає нові характеристики. Порівняння початкового і високого рівнів демонструє значний прогрес учня в оволодінні аудіюванням — одним із чотирьох видів мовленнєвої діяльності.

У розробленому МОН України свідоцтві досягнень для першокласників НУШ запропоновано чотирирівневу систему оцінювання досягнень учнів: *«має значні успіхи», «демонструє помітний прогрес», «досягає результату з допомогою вчителя», «ще потребує уваги і допомоги»* [5].

Зокрема, з іноземної мови за цими критеріями оцінюються такі предметні компетентності учнів першого класу:

- розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад, у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика;
- розуміє просту особисту інформацію (ім'я, вік, місце проживання, країна походження), а також розуміє запитання на цю тему, спрямовані безпосередньо та особисто;
- продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (ім'я, адреса, родина).

Відповідно до нової програми з іноземної мови для початкової школи вимоги до рівнів підготовки учнів подано після закінчення першого (1–2 класи) і другого (3–4 класи) циклів навчання (а не після кожного навчального року, як було раніше) [8]. На кінець 2-го класу учні мають досягти рівня PreA1, а на кінець 4-го — A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Навчальна програма передбачає досягнення учнями молодшого шкільного віку загальних і конкретних очікуваних результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом початкової освіти.

Загальні очікувані результати вказують на рівень розвитку кожного вміння на завершення циклу. Ці результати представлено описом складників ключових

і предметних компетентностей, якими має володіти учень початкової школи, та окреслюють кінцевий результат для побудови освітньої траєкторії здобувачів загальної середньої освіти.

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів визначають обов'язковий зміст, «ядро знань», через засвоєння якого відбувається розвиток умінь згідно із загальними цілями освітньої галузі. Конкретні очікувані результати показують, які складники ключових і предметних компетентностей мають бути сформовані у здобувачів освіти на кінець кожного циклу навчання.

• Зокрема, види мовленнєвої діяльності включають такі загальні комунікативні вміння, що підлягають оцінюванню:

• **«Сприймання на слух»:** Розуміння розмови між іншими людьми. Слухання наживо. Слухання оголошень та інструкцій. Слухання радіо та аудіозаписів. Аудіовізуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи).

• **«Усна взаємодія»:** Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника. Цілеспрямована співпраця. Отримання товарів і послуг. Обмін інформацією.

• **«Усне продукування»:** Тривалий монолог: опис власного досвіду. Тривалий монолог: надання інформації. Тривалий монолог: обґрунтування власної думки. Виступ перед аудиторією.

• **«Зорове сприймання»:** Читання кореспонденції. Читання для орієнтування. Читання для отримання інформації та аргументування. Читання інструкцій. Читання для задоволення.

• **«Писемна взаємодія»:** Листування. Записки, повідомлення, бланки.

• **«Писемне продукування»:** Творче письмо. Доповіді.

• **«Онлайн взаємодія»:** Онлайн спілкування та дискусія. Цілеспрямована онлайн співпраця.

У процесі засвоєння знань для першокласників важливе значення має *становлення елементів рефлексії*, у ході якої учні самостійно оцінюють свій стан, емоції та результати власної діяльності. Якщо дитина розуміє: заради чого вона вивчає ту чи іншу тему, як вона знадобиться їй у майбутньому; які цілі мають бути досягнуті на кожному уроці; який внесок у загальну справу вона може зробити, то процес навчання стає набагато цікавішим і легшим як для учня, так і для вчителя.

Варто зазначити, що здатність до персональної (автономної) рефлексії в дітей 6–7 років є достатньо обмеженою, але можливості для її розвитку актуалізуються у груповій формі. Тому для розвитку рефлексії доцільно використовувати різні прийоми, зокрема: «Східці успіху», «Ключові слова», «Потяг», «Букет настрою», «Кластер», «Сінквейн» тощо.

Продемонструємо прийом рефлексії у формі **сінквейна** (від фр. *Cinq* — п'ять) — вірша, що складається з п'яти рядків, написаного за певними правилами. Лаконічність форми цього прийому розвиває здатність резюмувати інформацію, висловлювати думку декількома значущими словами і короткими висловами. Сінквейн допома-

гає визначати ступінь засвоєння вивченого матеріалу з певної теми. Його можна пропонувати як індивідуальне самостійне завдання, так і для роботи в парах.

Основні правила написання сінквейна: *перший рядок* — назва теми одним словом (зазвичай іменником); *другий* — опис теми двома словами (як правило, прикметниками); *третій* — опис дії трьома словами (дієсловами); *четвертий* — фраза з 4-х слів, що показує ставлення учнів до теми (або почуття однієї фразою); *п'ятий* — висновок (як правило, синонім першого слова). Наприклад:

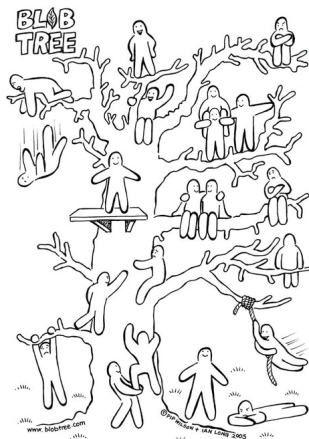
1. Hobby (Улюблене заняття).
2. Interesting, favourite (Цікавий, улюблений).
3. To collect, to play, to read (Колекціонувати, гратися, читати).
4. It makes me popular (Це зробило мене популярним).
5. Free time (Вільний час).

Новий формат оцінювання також передбачає обов'язкове залучення дитини та вироблення в неї здатності до самооцінювання.

Самооцінювання є альтернативним способом оцінювання навчальних досягнень, невід'ємним умінням сучасного учня у процесі пізнання й самопізнання. Найважливішою метою самооцінювання є підвищення здатності школяра до саморефлексії. Самооцінювання може здійснюватися на різних етапах навчальної діяльності — як на етапі планування виконання навчального завдання (вироблення критеріїв оцінки), так і по завершенні його виконання (оцінювання учнем власної роботи за виробленими критеріями).

Популярним прийомом самооцінювання, що передбачає розвиток навичок критичного мислення учнів, є «**BLOB Tree**»/Дерево Блоба/Дерево з чоловічками (від англ. *Binary Large Object* — Бінарний великий об'єкт, тобто бінарний набір даних, що розглядається як єдиний, неперервний об'єкт). Перед учнями ставиться завдання оцінити свої знання з певного лексичного чи граматичного матеріалу та позначити себе на «BLOB Tree». При цьому вони мають пояснити, чому «помістили» себе на тій чи іншій висоті (гілці) цього дерева. У процесі пояснення кожна дитина зможе виявити свої знання або недоліки з вивченої лексики чи граматики, а також намітити шляхи їх усунення. Разом з учителем учні мають можливість прийти до спільної думки щодо необхідності повторення того чи іншого навчального матеріалу перед опрацюванням нового.

На уроках іноземної мови учнів доцільно також залучати до **взаємооцінювання**, що є елементом формуального оцінювання. При цьому слід



формувати в них уміння коректно висловлювати свою думку про результат роботи однокласника/однокласниці, давати поради щодо його покращення. Проведення взаємооцінювання активізує навчання, формує здатність учнів до комунікації, сприяє розвитку критичного мислення, навчає аргументовано висловлювати свої судження й адекватно ставитися до зауважень і рекомендацій інших. Так, працюючи попарно, учні можуть оцінювати роботу один одного за допомогою прикметників і прислівників, які добираються вчителем з урахуванням вікових особливостей учнів. Це, зокрема, такі слова:

1) *прикметники*: wise, bright, modern, capable, diligent, reflective, painstaking, confident, dynamic, efficient, willing, etc.;

2) *прислівники*: well, fast, quickly, slowly, quietly, easily, etc.

Однією з важливих технологій оцінювання і засобом самоконтролю в початковій школі є технологія **Мовного портфоліо** ("Language Portfolio"), яка відрізняється від традиційних методів оцінювання тим, що забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес і результати діяльності учня в режимі самостійної роботи, удосконалення його креативних можливостей та вмінь здійснювати власні оцінні судження про результати своєї діяльності. Портфоліо вважається «автентичним», тобто найбільш наближеним до реального оцінювання. Через твердження «Я знаю» ("I know"), «Я вмію» ("I can") акцентуються навчальні досягнення учнів з іноземної мови, розвивається здатність до самооцінювання, поступово збільшується відповідальність за власне навчання. За допомогою Мовного портфоліо (МП) спрощується процедура впровадження європейських стандартів оцінювання успіхів учнів, у тому числі під час формувального чи підсумкового оцінювання, що здійснюються за допомогою дескрипторів відповідно до Загальноєвропейських рівневих стандартів. МП дає можливість учням стати більш незалежними і самостійними, контролювати процес навчання і бути відповідальними за його результати.

Національний експерт проекту «Європейське мовне портфоліо», автор підручників з англійської мови для початкової школи О. Д. Карп'юк, розробила методичний посібник, у якому описала структуру, зміст і функції мовного портфоліо та запропонувала напрацьовані в Європі шляхи впровадження цього інструмента в іншомовну шкільну практику [4]. Нова українська школа передбачає використання портфоліо в початковій школі, однак на сьогодні яких-небудь жорстко встановлених правил і вимог, що регламентують його створення і ведення немає. Підходи до розроблення вчителем МП можуть бути різними залежно від етапу навчання, рівня володіння предметом, віку учнів тощо, але його матеріали мають відповідати вимогам навчальної програми.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Компетентнісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке стає спрямованим на

розвиток конкретних цінностей та життєво необхідних знань і вмінь учнів. Реформування вітчизняної освітньої системи відповідно до вимог концепції Нової української школи, яке розпочалося з першого класу початкової школи у 2018/2019 навчальному році, передбачає не лише новий зміст освіти, оснований на формуванні предметних і ключових компетентностей учнів, потрібних для їхньої успішної самореалізації в суспільстві, але й потребує адекватних змін у системі оцінювання навчальних досягнень учнів.

Важливо оцінювати не стільки результат, скільки сам процес навчання. Пріоритетом мають стати методи і форми оцінювання, які акцентують на тому, що знають і що вміють робити учні (замість чого не знають чи не вміють робити). Під час формування оцінювальної діяльності учня молодшого шкільного віку важливо, щоб зовнішні мотиви, котрі спонукає оцінка, переросли у внутрішні: «навчаюся тому, що мені цікаво дізнатися щось нове», «тому, що подобається процес навчання», а не «тому, щоб одержати гарну оцінку». Особливу увагу слід звернути на формувальне оцінювання навчальних і особистих досягнень учнів першого класу. Таке оцінювання має мотивувати дитину і надихати її на навчальну діяльність, сприяти формуванню навичок застосовувати здобуті знання й уміння у процесі виконання практично зорієнтованих завдань.

Одним із компонентів алгоритму діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання учнів початкової школи на уроках іноземної мови є рефлексія, яка привчає їх до систематичного аналізу результатів власної діяльності. Систематичне використання елементів рефлексії на уроках дає можливість педагогу своєчасно побачити реакцію учнів на навчання і внести необхідні корективи в роботу в разі потреби, передбачити та спрогнозувати результат. Елементами формувального оцінювання навчальних досягнень учнів молодшого шкільного віку, його альтернативними методами є самооцінювання та взаємооцінювання, які передбачають не лише оцінювання учнем/ученицею власної роботи або роботи однокласника/однокласниці, але й визначення проблем і способів їх розв'язання. Автентичним видом оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів з іноземної мови, інструментом самооцінювання вважається Мовне портфоліо. Додаткова інформація з портфоліо про іншомовний навчальний досвід кожного учня/учениці сприятиме більш об'єктивному й адекватному оцінюванню його/її успіхів у навчанні.

Перспективу подальших розвідок ми вбачаємо в дослідженні технологій критеріального й альтернативного оцінювання навчальних досягнень учнів з іноземних мов у закладах загальної середньої освіти.

Використані джерела

1. Амонашвили Ш. А. Единство цели (В добрый путь, ребята!): пособие для учителя. Москва, 1987. 208 с.

2. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: в 2-х т. / под ред. А. А. Бодалева, Б. Ф. Ломова, Н. В. Кузьминой. Москва, 1980. Т. 2. 288 с.
3. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
4. Карп'юк О. Д. Європейське мовне портфоліо: методичне видання / уклад. О. Д. Карп'юк. Тернопіль, 2008. 112 с.
5. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу: Наказ МОН України від 20.08.2018 № 924. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/924.pdf>
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: МОН України, 2016. 40 с.
7. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти: монографія / за ред. О. І. Ляшенка. Київ, 2011. 160 с.
8. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти: *Іншомовна галузь. Іноземна мова* / розроблена під кер. О. Я. Савченко: Наказ МОН України від 21.03. 2018 р. № 268. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
9. Paul Black, Dylan Wiliam. Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment. *Phi Delta Kappa*. October 1998. 13 p. URL: <https://www.rdc.udel.edu/wp-content/uploads/2015/04/InsideBlackBox.pdf>

References

1. Amonashvili Sh. A. Edinstvo tseli (V dobryy put. rebyata!): posobiye dlya uchitelya. Moskva. 1987. 208 s.
2. Ananyev B. G. Izbrannyye psikhologicheskiye trudy: v 2-kh t. / pod red. A. A. Bodaleva. B. F. Lomova. N. V. Kuzminoy. Moskva, 1980. T. 2. 288 s.
3. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
4. Karpiuk O. D. Yevropeiske movne portfolio: metodychne vydannia / uklad. O. D. Karpiuk. Ternopil, 2008. 112 s.
5. Metodychni rekomendatsii shchodo otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv pershoho klasu: Nakaz MON Ukrainy vid 20.08.2018 № 924. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/924.pdf>
6. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly. Kyiv: MON Ukrainy, 2016. 40 s.
7. Orhanizatsiino-metodychne zabezpechennia monitorynhovykh doslidzhen yakosti zahalnoi serednoi osvity: monohrafiia / za red. O. I. Liashenka. Kyiv, 2011. 160 s.
8. Typova osvitnia prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity: Inshomovna haluz. Inozemna mova / rozrobлена pid ker. O. Ya. Savchenko: Nakaz MON Ukrainy vid 21.03. 2018 r. № 268. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
9. Paul Black, Dylan Wiliam. Inside the Black Box: Raising Standards Through Classroom Assessment. *Phi Delta Kappa*. October 1998. 13 p. URL: <https://www.rdc.udel.edu/wp-content/uploads/2015/04/InsideBlackBox.pdf>

Тамара Полонская,

кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник,
старший научный сотрудник отдела обучения иностранным языкам
Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

ОЦЕНИВАНИЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ПО ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В КОНТЕКСТЕ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА

В статье анализируется сущность и роль учебных достижений учащихся современной начальной школы по предмету «иностранный язык» в контексте компетентностного подхода и в соответствии с требованиями Новой украинской школы. В частности, речь идет о переходе от оценивания достижений учащихся по знаниям, умениям и навыкам к оцениванию процесса обучения и продвижения в учебе, уровня сформированности их ключевых компетентностей и личных достижений. Значительное внимание уделено формирующему оцениванию учащихся, которое нашло свое отражение в Государственном стандарте начального образования, Типовой образовательной программе для учреждений общего среднего образования и других нормативных документах. Выделены и проанализированы отдельные технологии формирующего оценивания (самооценивание, взаимооценивание, языковой портфолио), приведены примеры их реализации на уроках иностранного языка. Охарактеризованы общие и конкретные ожидаемые результаты учебно-познавательной деятельности (компетентности) учащихся начальной школы и ориентировочные параметры для их оценивания.

Ключевые слова: компетентностный подход, иностранные языки, оценивание, учебные достижения, учащиеся начальной школы.

Tamara Polonska,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Senior Researcher of Foreign Languages Teaching Department
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ASSESSING LEARNING ACHIEVEMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN FOREIGN LANGUAGES ON THE CONTEXT OF COMPETENCE-BASED APPROACH

The author of the article analyzed the essence and role of assessing learning achievement of primary school students in foreign languages according to the competence-based approach and in the context of the requirements of the New Ukrainian School. Implementation of competence-based approach is impossible without adequate changes both in the content of education and in the assessment of student academic achievement. The present system of student assessment has been formed for many years within the framework of the knowledge paradigm in education and therefore reflects the result of students' acquisition of knowledge,

rather than a process that does not fully meet the current requirements of competence-based approach. In particular, we are talking about the transition from the assessment of students' achievement in knowledge, skills and habits to the assessment of forming their key competences and personal achievement.

The author explains the modern meaning of the notion "assessment". Considerable attention is paid to formative assessment of students, which is reflected in such regulatory documents as the State Standard of Primary Education, Typical Educational Programme for Secondary Education Institutions, etc. Separate technologies of formative assessment (such as self-assessment, mutual assessment, language portfolio) are identified and analyzed in this article; examples of their implementation in foreign language lessons are given. Particular attention is devoted to reflection, which is very importance in the process of mastering knowledge, especially by first-grade students. The general and specific expected learning and cognitive (competences) outcomes for primary school students and indicative parameters for their assessment are characterised. The author paid some attention to the Certificate of Achievements, proposed by the Ministry of Education and Science of Ukraine, in particular to the requirements for the outcomes of students' final assessment in a foreign language.

Keywords: competence-based approach, foreign languages, assessment, learning achievement, primary school students.